

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΕΣ
ΤΩΝ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΤΟΥ MAURICE MAETERLINCK ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ*

Ο Maurice Maeterlinck άνήκει στη χορεία εκείνων που με τó έργο τους και τή φιλοσοφική τοποθέτησή τους άφύπνισαν τους συγχρόνους τους και άνοιξαν δρόμους στη σκέψη τών μεταγενεστέρων¹. Για πολλά χρόνια κυριάρχησε στην πνευματική Ευρώπη και τά έργα του άποτέλεσαν λογοτεχνικά γεγονότα. Σήμερα, πενήντα χρόνια άπό τόν θάνατό του, θά προσπαθήσουμε νά προσεγγίσουμε τó θεατρικό έργο του, προσέχοντας νά μη μετατραπούμε σέ ήχώ τών όσων είπώθηκαν και γράφτηκαν γι' αυτόν. Θα έπιχειρήσουμε νά στρέψουμε για λίγο τους προβολείς στους Έλληνες μεταφραστές και τις μεταφράσεις τους, με στόχο νά φωτίσουμε, στό μέτρο τών δυνατοτήτων μας, κάποια σημεία που μάς έντυπωσιάζουν, μάς συγκινούν και μάς προβληματίζουν, όχι μόνο σάν άναγνώστες του 2000, αλλά και ως υπέρμαχους τής θέσης ότι οι μεταφράσεις έπιτελούν σημαντικóτατο έργο, έργο πολιτισμού άδιαφιλονίκητης άξίας.

Τό ζητούμενο αύτής τής σύντομης άνακοίνωσης λοιπόν, έχει τρία σκέλη: μεταφράσεις, μεταφραστές και χρονικές συγκυρίες.

Σέ πρώτη φάση συγκεντρώσαμε, κατά τó δυνατόν, τις μεταφράσεις τών θεατρικών έργων του Maurice Maeterlinck. Οι περισσότερες έχουν δημοσιευθεί κυρίως σέ περιοδικά τών άρχών του αιώνα. Έπάρχουν όμως και αύτοτελείς εκδόσεις. Η πρώτη διαπίστωση που κάναμε είναι ότι: άπό τó σύνολο τών 30 θεατρικών έργων του συγγραφέα², σέ έλληνική γλώσσα έχουν μεταφρασθεί μέχρι σήμερα μόνον τά έντεκα άπό αύτά και είναι τά έξής:

* Άνακοίνωση τής συγγραφέως στην Έμερίδα που όργάνωσε τó Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Άθηνών, στην επέτειο τών 50 χρόνων άπό τó θάνατο του Maurice Maeterlinck (17 Ιανουαρίου 2000, αίθουσα Δρακοπούλου).

1. Ν. Κασρινός, «Ο Μεσσηνικός για τόν Μαίτερλιγκ», *Ημερολόγιο Θεσσαλονίκης του έτους 1931*, τόμ. 9, Θεσσαλονίκη, σσ. 33-39.

2. Βλ. Χαρ. Μπακονικόλα, «Μωρίς Μαίτερλινκ», περ. *Περίτεχνο*, τχ. 3 (1999), σσ. 44-48.

Πριγκήπισσα Μαλέν (La Princesse Maleine)

Μέσα (Intérieur)

Ὁ Παρεΐσακτος (L'intruse)

Ὁ θάνατος τοῦ Τενταζίλ (La mort de Tentagiles)

Μαρία ἡ Μαγδαληνή (Marie-Magdeleine)

Αἱ ἐπτά πριγκήπισσαι (Les sept princesses)

Ἀδερφή Βεατρίκη (Soeur Béatrice)

Μόννα Βάννα (Monna Vanna)

Οἱ τυφλοὶ (Les aveugles)

Τὸ Γαλάζιο πουλὶ (L'oiseau bleu)

Πελλέας καὶ Μελισάνθη (Pelléas et Mélisande)

Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα ἔχουν μεταφρασθεῖ ὄχι μόνον ἀπὸ ἓναν μεταφραστὴ, ὅπως γιὰ παράδειγμα ἡ *Πριγκήπισσα Μαλέν*, *Πελλέας καὶ Μελισάνθη*, *Ὁ παρεΐσακτος* καὶ *Ὁ Θάνατος τοῦ Τενταζίλ* ποὺ ἔχουν 3 διαφορετικοὺς μεταφραστές τὸ καθένα, ἐνῶ τὸ *Μέσα* ἔχει 5 καὶ ἡ *Μόννα Βάννα* 2.

Ἡ δευτέρη διαπίστωση ἀφορᾷ στὴν ποιότητα τῶν μεταφράσεων. Ἐδῶ ἔχουμε νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ὁ Maurice Maeterlinck εὐτύχησε σὲ αὐτὸν τὸν τομέα. Οἱ Ἕλληνες μεταφραστές του Γρηγόριος Ξενόπουλος, Δημήτρης Χατζόπουλος, Νικόλαος Ἐπισκοπόπουλος, Ἄλκης Θρύλος, Πέτρος Χάρης κ.ἄ., γνῶστες στὴν πλειοψηφία τους τῆς γαλλικῆς καὶ εὐρωπαϊκῆς λογοτεχνίας, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ λογοτέχνες οἱ ἴδιοι, μεταφράζουν μὲ συνέπεια καὶ τέχνη τὰ ἔργα του, ἀκολουθώντας ὁ καθένας τὸ δικό του γλωσσικὸ δρόμο. Τὸ γεγονός ἐπίσης ὅτι τὰ ἔργα τοῦ Maeterlinck εἶναι σύντομα καὶ ὄχι μακροσκελῆ, ἐκτός λίγων ἐξαίρεσεων βέβαια, ἀσφαλῶς συντέινει στὸ νὰ μὴν ἀποτρέπονται ἀπὸ τὸ δύσκολο ἐγγχείρημα ἀλλὰ, ἀντίθετα, νὰ τολμοῦν τίς μεταφράσεις.

Ἄλλη διαπίστωση ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἔρευνα εἶναι ὅτι στὴν πλειοψηφία τους τὰ ἔργα μεταφράζονται ἀμέσως σχεδὸν μετὰ τὴν ἐκδόσή τους ἀπὸ τὸν συγγραφέα τους, ἢ ἔστω λίγο ἀργότερα. Ἀλλὰ πάντως δὲν μεσολαβεῖ χάσμα πολλῶν ἐτῶν. Θὰ μπορούσε κάποιος νὰ ἀποδώσει αὐτὸ τὸ γεγονός στὴν ταχεία καθιέρωση τοῦ συγγραφέα στὶς συνειδήσεις τῶν συγχρόνων του ἀφενός, καὶ στὸ βραβεῖο Νόμπελ ποὺ λαμβάνει τὸ 1911 ἀφετέρου, δηλαδὴ σὲ ἡλικία σχετικὰ μικρὴ (εἶναι σχεδὸν 50 ἐτῶν). Πιστεύουμε ὅμως ὅτι, στὴν Ἑλλάδα τουλάχιστον, αὐτὸ συνέβη ἐπειδὴ ἀγαπήθηκε γρήγορα, καθὼς ὁ συμβολικὸς χαρακτήρας τῶν ἔργων του βρῆκε ἀνταπόκριση μετὰ τῶν πολλῶν ὁπαδῶν τοῦ Συμβολισμοῦ. Καὶ γνωρίζουμε ἐπίσης ὅτι ἐπέδρασε σὲ πολλοὺς ἀπ' αὐτοὺς. Πρῶτα ὁ Κωστής Παλαμᾶς, ἥδη ἀπὸ τὸ 1892, στὸν *Ἀνατολικὸ Ἀστέρα Κων/πόλεως*³ ἐπισημαίνει τὸν ποιητὴ καὶ συγγραφέα Maeterlinck. Κι ὅταν τὸ 1904

3. Βλ. Γ. Κ. Κ., «Ὁ Κωστής Παλαμᾶς γιὰ τὸν Μαίτερλινκ», στὸ ἀφιέρωμα τῆς *Νέας*

έρχεται στην Ελλάδα ο γαλλικός θίασος «Théâtre Maeterlinck» με πρωταγωνίστρια τη σύζυγο του M. Maeterlinck, Georgette Leblanc, οι έφημερίδες βρίθουν ειδήσεων, σχολίων, αναλύσεων.

Ο χρόνος, ή σιωπή, ή άκνησία, τα σκοτάδια είναι τα μοτίβα των έργων που κυριαρχούν στον Βέλγο συγγραφέα. Βασιλόπουλα, παιδιά, γέροι, τυφλοί, μοναχές είναι οι ήρωές του. Πύργοι και λίμνες και χώροι ακαθόριστοι τὰ σκηνικά του. Τὸ βάρος πέφτει σ' αὐτὰ πού δὲν λέγονται, σ' αὐτὰ πού δὲν γίνονται, καὶ πού ὥστόσο δημιουργοῦν δραματικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ διαρκὴ ἀνησυχία. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι ὁ Maeterlinck, γράφοντας τὰ ἔργα του, ἀντιμετώπισε τοὺς δαίμονές του: τὸ πεπρωμένο, τὸν ἔρωτα, τὸ θάνατο. Δείχνει νὰ ἔχει ἀπόλυτη συνείδηση τῆς ἀνθρώπινης συνθήκης. Στὴν πρώτη φάση τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας του τὰ ἔργα του ἀναδίδουν θλίψη. Τελικὰ ὅμως ἐπιλέγει τοὺς δρόμους τῆς ἐλευθερίας καὶ μιᾶς πρὸ αἰσιόδοξης στάσης ζωῆς.

Τὸ πρῶτο ἔργο τοῦ Maeterlinck πού δημοσιεύεται ὀλόκληρο στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι *Les sept princesses*, μονόπρακτο δράμα, γραμμένο στὰ 1891. Δημοσιεύεται στὸ περιοδικὸ *Διώνυσος* στὰ 1901⁴, με τίτλο *Αἱ ἑπτὰ πριγκίπισσαι*, σὲ μετάφραση Μ, δηλαδὴ Μποέμ, πού ἦταν ὁ Δ. Χατζόπουλος, διανοούμενος με δυτικὴ καλλιέργεια καὶ προσανατολισμένος πρὸς τίς νέες λογοτεχνίες. Ἡ γλῶσσα πού χρησιμοποιεῖ εἶναι ἡ μικτὴ δημοτικὴ, ἡ ὁποία ἄλλοτε προσδίδει δύναμη καὶ ζωντάνια στὸ κείμενο, καὶ ἄλλοτε μᾶς κάνει νὰ χαμογελάμε, ὅταν γιὰ παράδειγμα ὁ πρίγκιπας ἀπευθυνόμενος στὴν βασίλισσα γιὰγιά του τὴν ἀποκαλεῖ «Πτωχή μου μάμμη». Ἡ ἱστορία διαδραματίζεται σὲ μιὰ ζοφερὴ ἀτμόσφαιρα με τέλματα καὶ ἔλη καὶ ἓνα σκοτεινὸ κανάλι πού περιστοιχίζουν ἓναν παλιὸ πύργο με τζάμια. Στὸ ἐσωτερικὸ του, πάνω σὲ μιὰ μαρμάρινη σκάλα κοιμοῦνται οἱ 7 πριγκίπισσες με ἄσπρα φορέματα, φωτισμένες ἀπὸ ἀσημένια λάμπα. Εἶναι ἄρρωστες καὶ δὲν μποροῦν νὰ ξυπνήσουν. Μ' ἓνα πολεμικὸ καράβι φθάνει ἀπὸ τὸ κανάλι ὁ ἐξάδελφός τους πρίγκιπας γιὰ νὰ δεῖ κυρίως τὴν Οὐρσούλη, ἡ ὁποία τὸν περιέμενε ἑπτὰ χρόνια, μέρα καὶ νύκτα. Τελικὰ, ὅταν κατορθώνει νὰ μπεῖ στὴν αἶθουσα τῶν κοριτσιῶν, οἱ ἔξι ἄρρωστες πριγκίπισσες ξυπνοῦν, ἀλλὰ ἡ Οὐρσούλη ἔχει πεθάνει. Ὁ πρίγκιπας ἔφθασε πολὺ ἄργά.

Τὸ δεῦτερο ἔργο τοῦ Maeterlinck πού δημοσιεύεται σὲ μετάφραση εἶναι ἡ *Mónna Báanna*, δράμα σὲ 3 πράξεις τοῦ 1902. Αὐτὴ τὴ φορὰ εἶναι τὸ περιοδικὸ

⁴ Εστίας γιὰ τὰ 100 χρόνια ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Μαίτερλινκ, τόμ. 71, τχ. 837 (15 Μαΐου 1962), σ. 714. Βλ. ἐπίσης ἄρθρο τοῦ Κ. Παλαμᾶ με τίτλο «Ὁ Μαίτερλινκ καὶ τὸ δράμα», περ. *Ἡ Τέχνη*, τχ. 2 (Δεκ. 1898), σσ. 39-41, με ὑπογραφή «Ἀριελ». Ἀλλὰ καὶ ὁ Ν. Ἐπισκοπόπουλος εἶναι ἀπὸ τοὺς πρῶτους πού ἐπισημαίνουν τὸν Μαίτερλινκ. Βλ. περ. *Παναθήναια*, τόμ. 4 (1902), σσ. 282-283.

4. Περ. *Διώνυσος*, τόμ. 1 (1901), σσ. 165-177.

Παναθήναια πού φιλοξενεῖ τὴ μετάφραση τοῦ Γρ. Ξενόπουλου σὲ 3 συνέχειες καὶ ἀλλίστα τὴν ἴδια χρονιά⁵. Λογοτέχνης καὶ κριτικός ὁ μεταφραστής, γνωστός σὲ ὅλους μας ὥστε νὰ μὴ χρειάζονται σχόλια, χρησιμοποιεῖ μικτὴ δημοτικὴ γλῶσσα, γιατί —ὅς μὴν ξεχνᾶμε— βρισκόμαστε ἀκόμη στὰ χρόνια πού οἱ δημοτικιστὲς προσπαθοῦν δειλὰ νὰ ἐπιβληθοῦν μὲ μεγάλες μεταφράσεις. Τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ Maeterlinck ἔχει πολὺ στέρεη θεατρικὴ δομὴ καθὼς καὶ τὸ πλεονέκτημα τοῦ ἱστορικοῦ πλαισίου του, πού εἶναι ἡ Ἀναγέννηση στὴν Ἰταλία δηλαδὴ μιὰ ἐποχὴ πού φωτίζεται ἀπὸ τὴν πλατωνικὴ φιλοσοφία καὶ τὴν ἀρχαία τέχνη. Ὁ παράγοντας αὐτὸς δημιουργεῖ ἰδιαίτερη ἀτμόσφαιρα, γλυκιὰ καὶ διεισδυτικὴ καὶ ὑπῆρξε ἡ πιὸ μεγάλη θεατρικὴ ἐπιτυχία τοῦ συγγραφέα μαζί μὲ τὸ *Γαλάζιο Πουλί*.

Ἡ ὑπόθεση διαδραματίζεται στὴν Πίζα πού πολιορκεῖται ἀπὸ τοὺς Φλωρεντινοὺς. Ὁ Γουίδος Κολόνας, φρούραρχος τῆς Πίζας, βρίσκεται σὲ ἀπόγνωση καὶ στέλνει τὸν πατέρα του Μάρκο Κολόνα στὸ στρατόπεδο τοῦ πολέμαρχου Πριγκιβάλλη, μισθοφόρου τῆς Φλωρεντίας νὰ ζητήσει βοήθεια. Ὁ Μᾶρκος ἐπιστρέφει καὶ φέρνει τοὺς ὄρους: ἂν ἡ Μόννα Βάννα, ἡ Γιοβάννα ὅπως μεταφράζει ὁ Ξενόπουλος, σύζυγος τοῦ Γουίδου, περάσει μιὰ νύκτα στὴ σκηνὴ τοῦ Πριγκιβάλλη, γυμνὴ, μόνο μὲ τὸν μανδύα τῆς, αὐτὸς ὑπόσχεται νὰ βοηθήσει τὴν Πίζα ν' ἀντισταθεῖ στοὺς Φλωρεντινοὺς. Ὁ Γουίδος κεραυνοβολεῖται. Ἀκολουθεῖ ἓνας συγκλονιστικὸς διάλογος πατέρα-γιοῦ, ὅπου ὁ πατέρας ὁμολογεῖ πὼς κοινοποίησε στὸ λαὸ καὶ τὴν ἴδια τὴ Μόννα Βάννα ὅτι στὰ χέρια τῆς κρατᾷ τὴν τύχη τῆς Πίζας. Ἡ Μόννα Βάννα, μπροστὰ στὸν κίνδυνο, δέχεται τὴ θυσία καὶ παρουσίζεται στὴ σκηνὴ τοῦ Πριγκιβάλλη. Αὐτὸς ὅμως τῆς ὁμολογεῖ τὸν ἔρωτά του ἀπὸ τότε πού ἦταν παιδιὰ καὶ ἐκείνη τὸν ἀναγνωρίζει. Ἡ κατάσταση μεταξὺ τοὺς ἔχει ἀλλάξει πλέον καὶ μόνο ἀγάπη καὶ σεβασμὸ νοιώθουν ὁ ἓνας γιὰ τὸν ἄλλο. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Φλωρεντία συνωμοτεῖ ἐναντίον τοῦ μισθοφόρου τῆς Πριγκιβάλλη, ἐπειδὴ αὐτὸς ἔχει ἀποκτήσει ἀπὸ τοὺς πολέμους δύναμη καὶ δόξα καὶ ἀποτελεῖ πλέον ἀπειλὴ γι' αὐτήν. Ἐνας ἀξιοματικὸς ἔρχεται νὰ τὸν συλλάβει. Ἡ Μόννα Βάννα γιὰ νὰ τὸν σώσει, τὸν παίρνει μαζί τῆς στὴν Πίζα, ἡ ὁποία πλέον ἔχει λάβει τὴ βοήθεια τοῦ Πριγκιβάλλη καὶ διαθέτει ἐφόδια καὶ ὅπλα. Ἡ Μόννα Βάννα ὁμολογεῖ στὸν Γουίδο ὅτι ἐπέστρεψε ἀμόλυντη καὶ ἐκεῖνος βλέποντας τὸν ἐχθρὸ μαζί τῆς τὴν εὐχαριστεῖ, πιστεύοντας ὅτι ἡ Μόννα Βάννα ἔσθησε παγίδα στὸν Πριγκιβάλλη γιὰ νὰ τὸν σκοτώσει ἐνώπιον τῶν ἐχθρῶν του. Ἡ Μόννα Βάννα ὅμως τὸν βγάζει ἀπὸ τὴν πλάνη του, δηλώνοντας ὅτι ὁ Πριγκιβάλλης τὴν ἀγαπᾷ. Ὁ Γουίδος διατάζει νὰ φυλακίσουν τὸν Πριγκιβάλλη, γιὰ νὰ μὴν τὸν ξαναδεῖ ἡ Μόννα Βάννα. Τότε ἐκείνη ὁμολογεῖ ψεύτικα ὅτι τὴν ἔκανε δική του καὶ ὑποκρίνεται πὼς θέλει νὰ τὸν τιμωρήσει προσωπικὰ

5. Περ. *Παναθήναια*, τόμ. 4 (1902), σσ. 203-213, σσ. 241-253 καὶ σσ. 331-339.

γι' αυτό, ενώ στον ίδιο ψιθυριστά λέει ότι τον αγαπά και θα τον σώσει. Ο Γουί-δος, τέλος, πείθεται. Άλλα ό Μάρκος, ό πατέρας του Γουί-δου, είναι εκείνος που ό μόνος κατανοεί τόν έρωτα και την θυσία της Μόννα Βάννα για τόν Πριγκιβάλλη.

Η μετάφραση είναι πραγματικά δυνατή και θέλγει τόν άναγνώστη. Στα δραματικά ιδίως σημεία αποδίδονται πλήρως τά συναισθήματα τών ήρώων. Έκτός από τη μετάφραση του Γρ. Ξενόπουλου, κυκλοφόρησε 20 χρόνια αργότερα σέ βιβλίο και ή μετάφραση του καθηγητή Σ. Σαριβαζεβάνη⁶. Ο ιστορικός του θεάτρου Γιάννης Σιδέρης μās δίνει την πληροφορία ότι και ό Μήτσος Παπανικολάου μετέφρασε τη Μόννα Βάννα που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό "Ορθος" στά 1923. Δέν έντοπίσαμε αύτη τη μετάφραση, αλλά στον Μήτσο Παπανικολάου θα επανέλθουμε και για άλλες μεταφράσεις του Maeterlinck. Η Μόννα Βάννα παίχθηκε σέ πολλές σκηνές κυρίως στην Αθήνα και στην Κωνσταντινούπολη από μεγάλες ήθοποιούς στον όμύνυμο ρόλο⁷, όπως οι Άννα Φραγκοπούλου, Εύαγγελία Παρασκευοπούλου, Μάρικα Κοτοπούλη, Κούλα Ζερβού, Τασία Άδάμ κ.ά. Ο Γιώργος Κατσίμπαλης μās δίνει γι' αυτές τις παραστάσεις πολλές βιβλιογραφικές άναφορές από τις έφημερίδες της έποχής.

La Princesse Maleine, δράμα σέ 5 πράξεις είναι τό πρώτο συμβολικό έργο που γράφει ό Maeterlinck στά 1889. Μεταφράστηκε στά 1923 από τόν Μήτσο Παπανικολάου και δημοσιεύθηκε στο περιοδικό "Ορθος και κατόπιν στο Μπουκέτο στά 1924 με τίτλο *Η πριγκίπισσα Μαλαίν*⁸. Τό 1928 μεταφράζεται από τόν Άλκη Θυλό, δημοσιεύεται όμως πολύ αργότερα, στά 1962 στο περιοδικό *Νέα Έστία* με τίτλο *Πριγκίπισσα Μαλέν*⁹. Η τρίτη μετάφραση είναι πρόσφατη, έγινε τό 1998 από την Ξένια Γεωργοπούλου, σέ έπιμέλεια Άνδρέα Στάικου από τό Γαλλικό Ίνστιτούτο Αθηνών. Όσο για την ύπόθεση του έργου, έπισημαίνουμε ότι διαδραματίζεται στη Φλάνδρα, σέ κάποια άκαθόριστη έποχή, κι έχει πολύ δραματική πλοκή: γίνεται γιορτή στον πύργο του βασιλιά Μάρκελλου για τούς άρραβώνες της κόρης του πριγκίπισσας Μαλέν με τόν πρίγκιπα Χιαλμάρ, γιό του βασιλιά της Όλλανδίας. Οι δύο βασιλιάδες φιλονικούν, οι άρραβώνες διαλύονται. Ξεκινά πόλεμος και οι γονείς της Μαλέν σκοτώνονται. Η Μαλέν με την παραμύνα της σώζονται, αλλά βρίσκονται κλει-

6. Σ. Σαριβαζεβάνης, *Μόννα Βάννα*, έκδ. Μ. Σ. Σαριβαζεβάνη.

7. Γιάννης Σιδέρης, *Ίστορία του Νέου Έλληνικού Θεάτρου*, έκδ. Κατανιώνη, Αθήνα, τόμ. 1 (1990), σ. 240. Ο συγγραφέας κάνει άρκετές άναφορές στις ήμερομηνίες τών παραστάσεων και στα θέατρα που άνέβασαν τό έργο.

8. Περ. "Ορθος, (Μάιος 1923 και Ίούν. 1923)· δέν ύπῆρξε συνέχεια στη δημοσίευση. Περ. Μπουκέτο. (Αύγ. και Όκτ. 1924), σσ. 273-382, με εισαγωγικό σημείωμα του Μήτσου Παπανικολάου.

9. Περ. *Νέα Έστία*, τόμ. 71, τχ. 837 (15 Μαΐου 1962), σσ. 660-691.

σμένες σὲ πύργο ἐπειδὴ ἡ Μαλὲν ἐξακολουθεῖ ν' ἀγαπᾷ τὸν Χιαλμάρ. Οἱ δύο νέοι κατορθώνουν νὰ βρεθοῦν, ἀλλὰ ἡ κακιά βασίλισσα Ἄννα, ἐρωμένη τοῦ βασιλιᾶ, θέλει νὰ παντρεύει τὴ δική της κόρη Οὐγκλιὰν μὲ τὸν Χιαλμάρ. Αὐτός, νομίζοντας πὼς ἡ Μαλὲν εἶχε πεθάνει, ὑποκύπτει καὶ δέχεται τὴ νέα σύζυγο. Ἀλλὰ ἡ Μαλὲν κατορθώνει νὰ δουλέψει ὡς ὑπηρετρία τῆς Οὐγκλιὰν καὶ πηγαίνει ἐκεῖνη στὴ συνάντησή μὲ τὸν Χιαλμάρ. Ἡ βασίλισσα δηλητηριάζει καὶ τέλος στραγγαλίζει τὴ Μαλὲν. Ὁ Χιαλμάρ μαχαιρώνει τὴ βασίλισσα Ἄννα καὶ αὐτοκτονεῖ, ἐνῶ ὁ γέρο-βασιλιάς τρελαίνεται.

Ὅπως προαναφέρθηκε, καὶ οἱ τρεῖς μεταφράσεις εἶναι καλές. Ὁ πρῶτος μεταφραστὴς τῆς *Πριγκίπισσας Μαλέν*, ὁ Μῆτσος Παπανικολάου ἦταν μιὰ ἰδιαίτερη περίπτωση μεταφραστή. Ἦταν ποιητὴς ποὺ στὴ σύντομη ζωὴ του (1900-1943) καλλιέργησε τὸν ἐλεύθερο στίχο μ' ἕνα πνεῦμα ποὺ ἐξέφραζε τὰ τελευταῖα ξεθυμάσματα τοῦ συμβολισμοῦ, μαζὶ μὲ πιὸ πρόσφατες στιχουργικὲς ἀναζητήσεις. Δημοσιογραφοῦσε, συνεργαζόταν μὲ λαϊκὰ περιοδικὰ καὶ μετέφραζε μὲ τέχνη καὶ γνώση ξένους ποιητὲς ὅπως τοὺς Βαλερύ, Ἀπολινάιρ καὶ κυρίως Μιλόζ. Ἐγγράφη λίγα κριτικὰ καὶ αἰσθητικὰ κείμενα καὶ πέθανε ἀπὸ ναρκωτικά. Οἱ Παναγιωτόπουλος, Περάνθης καὶ Σκίπης μιλοῦν μὲ θλίψη γιὰ τὸν Παπανικολάου, ἀλλὰ ἐξαίρουν τὴν καλλιτεχνικὴ του συνείδηση¹⁰. Ἡ μετάφρασή του στὴν *Πριγκίπισσα Μαλέν* εἶναι σὲ μιὰ γλώσσα ποὺ ρέει ἀβίαστα, εἶναι ἄμεση καὶ μὲ ὠραίους διαλόγους. Φαίνεται πὼς ἡ ἱστορία τῆς Μαλέν τὸν εἶχε βαθιά συγκινήσει. Ὁ Ἄλκης Θρύλος, γνωστὴ κριτικὸς τοῦ θεάτρου καὶ τῆς λογοτεχνίας, μεταφράζει ἀριστουργηματικὰ τὸ ἔργο τοῦ Maeterlinck γιὰ μιὰ παράσταση τῆς Ἐπαγγελματικῆς Σχολῆς Θεάτρου, ποὺ παίζεται στὶς 31 Μαΐου 1928 σὲ σκηνοθεσία Φώτου Πολίτη καὶ σκηνογραφία Γ. Τσαρούχη, μὲ τίς ἡθοποιούς Κατερίνα Ἀνδρεάδη καὶ Μ. Σαγιάννου. Ὅπως εἴπαμε ἤδη, ἡ μετάφραση αὐτὴ δημοσιεύθηκε τὸ 1962 στὸ περιοδικὸ *Νέα Ἑστία*, στὸ ἀφιέρωμα γιὰ τὸν Maurice Maeterlinck. Ἡ τρίτη μετάφραση, τῆς Ξένιας Γεωργοπούλου εἶναι πολὺ ἀξιόλογη, μὲ ἀμεσότητα λόγου καὶ ἀναδίδει ἀβίαστα τὴ γοητεία τοῦ γαλλικοῦ κειμένου. Ὑπάρχει ὅμως καὶ μιὰ τέταρτη μετάφραση τῆς Μαλέν ἀπὸ τὸν Χρῆστο Δαραλέξη νομικὸ, δημοσιογράφο, συγγραφέα καὶ μεταφραστή. Τὴν ἀναφορὰ κάνει ὁ Ἡλίας Βουτιερίδης¹¹, λέγοντας ὅτι δημοσιεύθηκε τὸ 1893 στὸ περιοδικὸ *Νέον Πνεῦμα* τοῦ Γαβριηλίδη, πράγμα ποὺ διαψεύδει ὁ Γιώργος

10. (Μῆτσος Παπανικολάου), περ. *Νέα Ἑστία*, τόμ. 53, τχ. 614 (1 Φεβρ. 1953), σσ. 181-201.

11. Ἡλίας Βουτιερίδης, *Σύντομη Ἱστορία Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας*, Ἀθῆνα 1934, σ. 242. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀγγελὸς Φουριώτης μνημονεύει αὐτὴ τὴ μετάφραση τοῦ Δαραλέξη: «Μιὰ ἱστορικὴ ἀναδρομὴ», *Νέα Ἑστία*, τόμ. 54, τχ. 635 (Χριστούγεννα 1953), σ. 187.

Κατσίμπαλης¹² στη *Βιβλιογραφία Maurice Maeterlinck*. 'Αλλά και ο Γ. Σιδέρης, στο αφιέρωμα της *Νέας Έστίας* του 1953 για τον Συμβολισμό, αναφέρει ότι πιθανώς να συζητήσει ο Χρηστομάνος με τον Δαραλέξη για μια μετάφραση της *Μαλέν* που θα έπαιζε ή *Νέα Σκηνή*¹³.

Ένα άλλο πολύ σημαντικό έργο του Maeterlinck του 1890, το μονόπρακτο *Ο Παρείσακτος*, μεταφράζεται στα 1903 από τον Νικόλαο 'Επισκοπόπουλο, λογοτέχνη και κριτικό, που κατέχει ιδιαίτερη θέση στη λογοτεχνία, καθώς κινείται μεταξύ 'Ελλάδος και Γαλλίας και ως Nicolas Ségur. Παραμένει πάντως κοντά στο νεοελληνικό συμβολισμό. Το περιοδικό *Παναθήναια* δημοσιεύει τη μετάφρασή του σε γλώσσα μικτή δημοτική¹⁴, ενώ το περιοδικό *Αργώ* 'Αλεξανδρείας δημοσιεύει 20 χρόνια αργότερα την μετάφραση του *Παρείσακτου* από τον Γιώργο Χρυσάγγη (ψευδώνυμο του Γιώργου Βιδάλη)¹⁵. 'Ο Γ. Σιδέρης μās πληροφορεί ότι υπάρχει και μια τρίτη μετάφραση από τον Π. Καλογερίκο που δημοσιεύθηκε στην *Εφημερίδα τών Συνταξιούχων του θεάτρου*. Μās μεταφέρει επίσης την πληροφορία ότι στα 1911 ή 1912 παίχθηκε στο Βασιλικό Θέατρο με τίτλο *Ο επισκέπτης*¹⁶. 'Ο γαλλικό θίασος «Théâtre Maeterlinck», με πρωταγωνίστρια την Georgette Leblanc, δίνει το 1904 μερικές παραστάσεις του *Παρείσακτου* και άλλων έργων του συγγραφέα. 'Η Μαρίκα Κοτοπούλη το ανεβάζει στα 1906¹⁷. 'Ο γαλλικός τίτλος του έργου είναι *L'intruse* και έννοει το θάνατο που έρχεται ακάλεστος μέσα σ' ένα παλιό πύργο, πλησιάζει στο κρεβάτι της άρρωστης, ενώ στο διπλανό δωμάτιο ή οικογένειά της, που την αποτελούν ο πατέρας, ο θεός, 3 κορίτσια και ο τυφλός παπούς, δείχνει να ξεροκίζει την αγωνία της προφέροντας σύντομες και άοριστες λέξεις. Μόνον ο τυφλός αισθάνεται τον παρείσακτο. Οί άλλοι δέν ακοῦν, δέν βλέπουν, μέχρι που βγαίνει ή καλόγρια από το δωμάτιο της άρρωστης για να αναγγείλει το θάνατό της. 'Η μετάφραση του 'Επισκοπόπουλου έχει δύναμη λόγου, αν και

12. Γ. Κ. Κατσίμπαλης, *Ελληνική Βιβλιογραφία Μωρίς Μαίτερλινκ*, Αθήνα 1962, αρ. 215, σ. 18.

13. Γ. Σιδέρης, «Φαίλα και Νυμφαία. Το άτυχο συμβολιστικό δράμα του Χρ. Δαραλέξη και της "Νέας Σκηνης", περ. *Νέα Έστία*, τόμ. 54, τχ. 635 (Χριστούγεννα 1953), σσ. 124-131.

14. Ν. 'Επισκοπόπουλος, «'Ο Παρείσακτος», περ. *Παναθήναια*, τόμ. 6 (1903), σσ. 662-671.

15. Γ. Χρυσάγγης (=Γιώργος Βιδάλης), «'Ο Παρείσακτος», περ. *Αργώ* 'Αλεξανδρείας, αρ. 11-13 (Ιούν. 1925), σσ. 222-240.

16. Γ. Σιδέρης, «Το βελγικό θέατρο στην Ελλάδα», περ. *Νέα Έστία*, τόμ. 45, τχ. 526 (1 Ιουν. 1949), σ. 690.

17. Πληροφορίες για τις παραστάσεις αντλούμε από τις βιβλιογραφικές αναφορές του Κατσίμπαλη (αρ. 110, 114, 119, 121, 122, 127, 129, 135-138, 140, 144-147).

σήμερα αυτή η μικτή γλώσσα μάς ξενίζει. Κατορθώνει όμως να μεταφέρει το ύπονοούμενο και το υπαινικτικό που κυριαρχεί σε αυτό το έργο, και του προσδίδει ιδιαίτερη τραγικότητα.

La mort de Tentagiles, δράμα σε 4 πράξεις του 1894 μεταφράστηκε τρεις φορές. Η πρώτη μετάφραση δημοσιεύεται ανωνύμως στο περιοδικό *Σεράπιον* 'Αλεξανδρείας με τίτλο *Ο θάνατος του Τινταγκίλ* το 1909, σε δημοτική πολύ ζωντανή που συγκινεί στους διαλόγους¹⁸. Η δεύτερη μετάφραση έγινε το 1926 από τον Μήτσο Παπανικολάου και δημοσιεύθηκε στο *Ημερολόγιο του Μπονκέτου* με τίτλο *Ο θάνατος του Τιτανγκίλη*¹⁹. Η τρίτη μετάφραση είναι πολύ πρόσφατη, χωρίς να αναφέρεται ή χρονιά έκδοσης του βιβλίου (πρό του 1998). Μεταφραστής ο Σεραφείμ Βελέτζας. Τίτλος: *Ο θάνατος του Τενταζίλ*. Η υπόθεση: μια γριά βασίλισσα που έχει σκοτώσει όλους τους άρσενικούς απογόνους της θέλει να σκοτώσει και το μικρό της ανιψιό Τενταζίλ που είναι ο τελευταίος. Οί αδελφές του προσπαθούν να τον σώσουν, χωρίς να το καταφέρουν. Σκηνικό του έργου: ένα χαμένο νησί, ένας πύργος, μια αυλή. Το έργο αυτό έχει πολύ δραματικές στιγμές χωρίς να τις βλέπει ο θεατής. Κι αυτό είναι ακριβώς το στοιχείο που αναδεικνύει τον μεγάλο συγγραφέα.

Το έργο όμως που μεταφράζεται 5 φορές είναι το *Intérieur*, μονόπρακτο δράμα του 1894, που αποδίδεται διαφορετικά από κάθε μεταφραστή. Η πρώτη μετάφραση —άνωνυμη— δημοσιεύεται στο περιοδικό *Σεράπιον* 'Αλεξανδρείας στα 1909, σε γλώσσα άμιγώς δημοτική και με μερικές ακρότητες μάλιστα, με τίτλο *Μέσα*²⁰. Η δεύτερη δημοσιεύεται στο περιοδικό *Χρονικά Κων/πόλεως* το 1911, με τίτλο *Μέσα* στο σπίτι, σε δύο συνέχειες, με μεταφραστή τον Δ. Παλάσα. Η γλώσσα είναι δημοτική, άμεση, ζωντανή και υπηρετεί πιστά αυτό το τόσο δραματικό κείμενο²¹. Λίγο αργότερα, στα 1920, δημοσιεύεται στο *Νουμά* μετάφραση του έργου με τίτλο *Οικογενειακή Ζωή*. Αυτή τη φορά ο μεταφραστής είναι γυναίκα, η Κάκια Λαζανᾶ από την Λάρισα. Η μετάφραση είναι εξαιρετική, σε δημοτική γλώσσα, με θεατρικό λόγο που ρέει άβιαστα²². 'Αλλά και η τέταρτη μετάφραση που δημοσιεύεται στο *Ημερολόγιο του Μπονκέτου* στα 1929, ανωνύμου μεταφραστή είναι επίσης πολύ έπιτυχής. 'Υπάρχει

18. Άνωνύμου, «*Ο θάνατος του Τινταγκίλ*», περ. *Σεράπιον* ('Αλεξανδρείας), τχ. 1 (1909), σσ. 7-13 και τχ. 2 (1909), σσ. 53-63.

19. Μήτσος Παπανικολάου, «*Ο θάνατος του Τινταγκίλ*», *Ημερολόγιο Μπονκέτου* (1926), σσ. 81-84.

20. Άνωνύμου, «*Μέσα*», περ. *Σεράπιον* ('Αλεξανδρείας), τχ. 9 (1909), σσ. 259-271.

21. Δ. Παλάσας, «*Μέσα στο σπίτι*», περ. *Χρονικά* (Κωνσταντινουπόλεως), τόμ. 2, τχ. 1 (1911), σσ. 4-6 και τχ. 2 (1911), σσ. 18-20.

22. Κάκιας Λαζανᾶ, «*Οικογενειακή Ζωή*», περ. *Νουμάς* (7 Μαρτ. 1920), σσ. 145-149.

μάλιστα έδω και εικονογράφηση. Άλλά ό τίτλος της είναι πολύ διαφορετικός. Όνομάζεται *Ή πνιγμένη και στην ύποσημείωση που παραθέτει ό μεταφραστής* εξηγεί γιατί προτίμησε νά αλλάξει τόν άρχικό τίτλο του Maeterlinck και νά του δώσει έναν άλλο, βγαλμένο από την ύπόθεση του έργου²³. Από τη βιβλιογραφία Κατσίμπαλη πληροφορούμαστε τέλος και για μιá παράσταση που δόθηκε, παρόντος του Έλευθερίου Βενιζέλου μάλιστα, με τίτλο *Μέσα στο σπίτι* μαζί με δύο άλλα έργα, στις 29 Δεκεμβρίου 1917²⁴. Κι ένας άλλος σχολιαστής (Κ. Ζαρούκας) στο βιβλίο του για τόν Maeterlinck μιλά για την παράσταση αυτή της Κυβέλης σέ μετάφραση Κλέωνα Παράσχου²⁵. Τό μονόπρακτο αυτό έργο, πολύ άπλο στην σύλληψή του, κατορθώνει νά περνάει με άριστουργηματικό τρόπο τό μήνυμά του, ότι δηλαδή τό τραγικό τριγυρίζει άδιάκοπα ανάμεσά μας και μπορεί νά εισβάλει κάθε στιγμή στη ζωή μας. Μιά οικογένεια σ' ένα σπίτι, περνά εύτυχισμένη τό βράδυ της χωρίς νά γνωρίζει τόν πνιγμό της μεγαλύτερης κόρης. Στόν κήπο έξω από τό σπίτι, ένας γέρος κι ένας ξένος συζητούν. Λίγο-λίγο από τά λεγόμενά τους καταλαβαίνουμε τί έχει συμβεί. Ό γέρος μπαίνει στο σπίτι και αναγγέλλει τόν πνιγμό της κόρης, ενώ κάποιοι φέρουν τό πτώμα της. Οί φράσεις του έργου, λιτές άλλα βρειές από νοήματα, αποκαλύπτουν τό έργο της Μοίρας.

Στό ίδιο μοτίβο του θανάτου κινείται τό έργο του Maeterlinck *Les Aveugles*, γραμμένο στα 1890. Στην Ελλάδα μεταφράζεται στα 1921 από τόν Γ. Α. Κυριακίδη με τίτλο *Οί τυφλοί και δημοσιεύεται στο περιοδικό Μούσα σέ 3 συνέχειες, σέ πολύ στωική δημοτική²⁶. Δέν είναι καθόλου τυχαίο ότι δημοσιεύεται στο συγκεκριμένο αυτό περιοδικό, που άκριβώς ήταν άνοικτό πρós την ξένη λογοτεχνία εκπροσωπώντας τη γενιά του '20, γενιά έπηρεασμένη από τόν γαλλικό συμβολισμό²⁷. Και ό μεταφραστής Γ. Α. Κυριακίδης δέν είναι τυχαίος, άλλα τακτικός συνεργάτης όχι μόνο της Μούσας άλλα και τών άλλων περιοδικών της εποχής. Είναι ή μοναδική μετάφραση που έντοπίσαμε μέχρι στιγμής γι' αυτό τό σημαντικό έργο, πολύ συμβολικό στο μήνυμά του, που ίσως νά είναι ή κοινωνία χωρίς Πίστη. Ή ύπόθεση έχει ως έξης: δώδεκα τυφλοί, άνδρες και γυναίκες, προχωρούν ψηλαφιστά με άγωνία σ' ένα δάσος του Βορρά: ό γέρο-παπás που τούς όδηγοΰσε δέν βρίσκεται κοντά τους. Μήπως απομακρύνθηκε*

23. Άνωνύμου, «Ή πνιγμένη», *Ήμερολόγιο Μπονκέτου* (1929), σσ. 70-73.

24. Κατσίμπαλης, *δ.π.*, άρ. 201.

25. Κώστας Ζαρούκας, *Οί κορυφαίοι του καινούργιου θεάτρου στόν 20όν αιώνα*, εκδ. Νικόδημος, Άθήνα, σ. 100.

26. Γ. Α. Κυριακίδης, «Οί τυφλοί», περ. Μούσα, τχ. 5 (17) (Δεκ. 1921), σσ. 71-72, τχ. 6 (18) (Ίαν. 1922), σσ. 92-94 και τχ. 7 (19) (Φεβρ. 1922), σσ. 102-105.

27. Βλ. Έρευνήτική Όμάδα-Έποπτεία Χ.Λ. Καράογλου, *Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901-1940)*, τόμ. 1, εκδ. University Studio Press, Θεσσαλονίκη 1996, σσ. 295-302.

για νὰ ψάξει τὸ δρόμο; Δυστυχῶς, κάποια στιγμή συνειδητοποιοῦν ὅτι ἦταν κοντὰ τους, ἀλλὰ νεκρός. Βρίσκονται ἀπροσάγγεστοι, ἐνῶ πλησιάζει κάποιος μεγάλος κίνδυνος, ὁ θάνατος. Φράσεις ὅπως «Πρέπει νὰ βλέπει κανένας γιὰ ν' ἀγαπήσει» ἢ «Πρέπει νὰ βλέπεις γιὰ νὰ κλαίς» δείχνουν ἀνάγλυφη τὴν τραγωδία ἐνὸς τυφλοῦ²⁸.

Ὁ Maeterlinck γράφει τὴ *Soeur Béatrice* στὰ 1901, θαῦμα σὲ τρεῖς πράξεις, βασισμένο σὲ ἓνα πολὺ ὁμορφο φλαμανδικὸ ποίημα. Τὸ ἔργο αὐτὸ σηματοδοτεῖ τὴν περίοδο ὅπου ὁ συγγραφέας ἐγκαταλείπει τὴ θλίψη τοῦ συμβολισμοῦ καὶ περνᾷ στὸν θρόλο καὶ τὴν ἱστορία. Στὴν Ἑλλάδα δημοσιεύεται στὰ τέλη τοῦ 1911 σὲ 4 συνέχειες στὸ περιοδικὸ *Παναθήναια* μὲ τίτλο *Ἡ ἀδελφὴ Βεατρίκη*, μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν «ΑΒΓ»²⁹. Δὲν μπορούμε νὰ εἴμαστε σίγουροι γιὰ τὴν ταυτότητα τοῦ ψευδωνύμου. Εἰκάζουμε ὅτι εἶναι ὁ Νίκος Καζαντζάκης —μὲ ἐπιφύλαξη βέβαια— καθὼς ὁ Καζαντζάκης μετέφρασε καὶ ἄλλο ἔργο τοῦ Maeterlinck μὲ τίτλο *Ὁ θησαυρὸς τῶν ταπεινῶν*, τὸ 1913. Τὸ 1920 ὁ Δημήτρης Μητρόπουλος γράφει τὴν ὅπερα *Βεατρίκη*, ποὺ ἀνεβαίνει στὶς 13 Μαΐου 1920 μὲ τὴν Κατίνα Παξινού στὸ Δημοτικὸ Θέατρο Ἀθηνῶν, ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ Ἀρμάνδου Μαρσίκ³⁰. Ἡ γοητευτικὴ ἱστορία τῆς ἀδελφῆς Βεατρίκης ἔχει ὡς ἀκολούθως: ἡ ἀδελφὴ Βεατρίκη ποὺ ὑπηρετεῖ τὴν Παρθένο, τὸ σκάει ἀπὸ τὸ μοναστήρι ἀκολουθώντας τὸν ἑραστή της. Μετὰ ἀπὸ δέκα χρόνια, γερασμένη καὶ δυστυχὴς ἐπιστρέφει καὶ πεθαίνει μπροστὰ στὸ ἀγαλμα τῆς Παναγίας, χωρὶς κανεὶς νὰ καταλάβει τὴν ἀπουσία της, ἀφοῦ ἡ Παρθένος εἶχε πάρει ἐπὶ τόσα χρόνια τὴ θέση της. Ἡ γλώσσα τῆς μετάφρασης εἶναι πολὺ στρωτὴ καθομιλουμένη.

Τὸ 1913 ὁ Maeterlinck γράφει τὸ δρᾶμα *Marie-Magdeleine*, σὲ τρεῖς πράξεις, βασισμένο στὴ γνωστὴ ἱστορία ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ. Τυπωμένη ὑπάρχει μόνο μία μετάφραση τοῦ Ν. Ποριώτη ἀπὸ τὴν ἐκδοτικὴ ἐταιρεία «Τὰ ἔργα», τὸ 1916 μὲ τίτλο *Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ*. Ὁ μεταφραστής, λόγιος ἀπὸ τὴν Θράκη, ἐργάσθηκε σὲ πολλὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες ὡς μεταφραστής ἀλλὰ καὶ ὡς λογοτέχνης. Ἐγραψε ποιήματα, κωμωδίες ἀλλὰ κυρίως ἔκανε μεταφράσεις ἀρχαίων κλασσικῶν καὶ ξένων θεατρικῶν ἔργων. Ἐδινε προσοχὴ στὶς τεχνικὲς λεπτομέρειες, στὰ καλλιτεχνικὰ γνωρίσματα τοῦ μεταφραζόμενου ἔργου, προσ-

28. Μαρ. Σκλήρη, «Οἱ ἀρχὲς τοῦ Συμβολισμοῦ στὸ γαλλικὸ θέατρο. Μωρίς Μάιτερλινκ: Τὸ δρᾶμα στὰ ὅρια τῆς ποίησης, τῆς σιωπῆς καὶ τῆς σκιάς», περ. *Διαβάζω*, τχ. 333 (Ἀπρ. 1994), σσ. 62-66. Βλ. ἐπίσης Βάλτερ Ποῦνχερ, «Τὸ πρῶμο θεατρικὸ ἔργο τοῦ Ν. Καζαντζάκη», περ. *Παρουσία*, τόμ. 9 (1993), σ. 145.

29. ΑΒΓ, «Ἡ ἀδελφὴ Βεατρίκη», περ. *Παναθήναια*, τόμ. 23 (15 Νοεμ. 1911 ἕως 15 Ἰαν. 1912), σσ. 72-74, 111-115, 144-145, 171-174.

30. Κατσίμπαλης, δ.π., ἀρ. 203 καὶ Ζαρούκας, δ.π., σ. 103.

παθώντας να αναπλάσσει τα αυτά σχήματα λόγου και την αρμονία των ήχων, ώστε με σύγχρονο γλωσσικό όργανο να αποδώσει το ύφος και το ρυθμό των έργων. Ο Ίδιος ο Ποριώτης στην έκδοσή του αναφέρει ότι το έργο παίχτηκε στην Αθήνα, σε υπαίθριο θέατρο, το 1910, σε άλλη μετάφραση, από τα γερμανικά. Ο Κ. Ζαρούκας, μās πληροφορεί ότι δόθηκε παράσταση με την Κυβέλη στις 20 Σεπτεμβρίου 1910, σε μετάφραση Ήλια Βεργόπουλου, ενώ ο Γ. Σιδέρης αναφέρει μετάφραση Ποριώτη³¹.

Το έργο *Pelléas et Mélisande* γράφεται το 1892 από τον Βέλγο συγγραφέα και στην Ελλάδα έχουμε την πρώτη μετάφραση στα 1912 με τίτλο *Πηλέας και Μελιζάντη* στο περιοδικό *Χαραυγή Μυτιλήνης*, σε μετάφραση Δ. Π. Αλβανού και σε γλώσσα πολύ καλή³². Το 1948, παίζεται από το Ραδιοφωνικό Σταθμό Αθηνών στις 18 Σεπτεμβρίου, σε μετάφραση Γιώργου Πολίτη και σκηνοθεσία Πέλου Κατσέλη, με πολλούς καλούς ηθοποιούς: Αλέκα Κατσέλη, Βάσω Μεταξά, Α. Καλλέργη, Φ. Γεννατά (=Πηλέας). Το 1956, η ίδια μετάφραση χρησιμοποιείται στην παράσταση της Αττικής Σκηνής στο θέατρο «Ντο-ρέ» σε σκηνοθεσία Σωκράτη Καραντινού. Αυτή η μετάφραση δεν δημοσιεύθηκε, αναφέρεται όμως και από τον Κατσιμπαλή. Τέλος το 1977 μεταφράζεται από τον Κώστα Ζαρούκα, στις εκδόσεις «Νικόδημος». Η υπόθεση του έργου: ο πρίγκιπας Γκολώ, χάνεται σ' ένα δάσος κυνηγώντας. Ξαφνικά ανακαλύπτει μια κοπέλα να κλαίει, που δεν ξέρει ποιά είναι. Ονομάζεται Μελισάνθη. Ο Γκολώ τη φέρνει στον πύργο του και την πατρεύεται. Ο Πηλέας, κατά το ήμισυ αδερφός του Γκολώ, νεαρός όνειροπόλος την έρωτεύεται. Ένα χαμένο δακτυλίδι θα φέρει το δράμα. Ο Γκολώ σκοτώνει τον Πηλέα και η Μελισάνθη πεθαίνει. Ο Γκολώ συνεχίζει να ζει με τύψεις.

Το τελευταίο έργο σε μετάφραση που θα σχολιάσουμε είναι το *L'oiseau bleu*, που έγραψε ο Maeterlinck στα 1905, αλλά δημοσιεύθηκε στο 1909. Τυπωμένη μετάφραση του έργου υπάρχει μόνο αυτή του Πέτρου Χάρη στα 1925, στις εκδόσεις Γανιάρη, που επανεκδίδεται το 1982 από την Έταιρεία Σπουδών του Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας με τίτλο *Το γαλάζιο πουλί*. Ονειροφαντασία σε έξι πράξεις. Υπάρχει μικρός πρόλογος στην β' αυτή έκδοση, αλλά ο μεταφραστής δεν συμπεριέλαβε τις οδηγίες για τα κοστούμια που προηγούνται της αναφοράς των προσώπων, όπως έχει το γαλλικό πρωτότυπο. Το περιοδικό *Η Σφίγγα* τον Φεβρουάριο 1916 (σ. 10) δημοσιεύει απόσπασμα του έργου. Ο Κλέων Παράσχος αναφέρει και μία μετάφραση του Λεάνδρου Παλαμά που έγινε για να παίξει η κόρη της Κυβέλης, Αλίκη. Η

31. Κ. Ζαρούκας, *δ.π.*, σ. 67.

32. Δ. Π. Αλβανός, «Πηλέας και Μελιζάντη», περ. *Χαραυγή* (Μυτιλήνης), τόμ. 3 (15 Φεβρ. έως 30 Απρ. 1912), σσ. 36-39, 55-56, 72-77, 93-96, 112-115.

μετάφραση αυτή δὲν χρησιμοποιήθηκε καὶ δὲν τυπώθηκε³³. Ἐπίσης τὴν 1η Ἰουνίου 1930 παίζονται στὴ Θεσσαλονίκη, στὸ θέατρο τοῦ Λευκοῦ Πύργου ἀπὸ τὰ ἐκπαιδευτήρια Βαλαγιάννη, μόνο 3 εἰκόνες τοῦ ἔργου. Τὸ ἔργο αὐτὸ γράφτηκε ὅχι μόνο γιὰ νὰ ἐπισημάνει τὴν ἀνησυχία γιὰ τὸ θάνατο, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη στὴ ζωὴ. Δύο φτωχὰ παιδιὰ, παραμονὴ Χριστουγέννων, καθὼς κοιτάζουν τὰ φῶτα τοῦ διπλανοῦ παλατιοῦ, ἀποκοιμιοῦνται καὶ βλέπουν ἓνα θαυμαστὸ ὄνειρο. Ἐμφανίζεται μιὰ νεράιδα καὶ τὰ συνοδεύει στὴν ἀναζήτηση τοῦ Γαλάζιου Πουλιοῦ ποὺ φέρνει τὴν εὐτυχία, δίνοντάς τους ἓνα διαμάντι. Χάρη σ' αὐτὸ τὸ διαμάντι θὰ ζήσουν μιὰ ὑπέροχη περιπέτεια πραγματοποιώντας τίς ἐπιθυμίες τους. Τὸ ἐπόμενο πρωί, ὅταν ξυπνοῦν, μιὰ γειτόνισσα ζητᾷ ἀπὸ τὸ ἓνα παιδί νὰ τῆς δανείσει τὸ πουλὶ ποὺ ἔχουν σ' ἓνα κλουβί, γιὰ συντροφιά στὴν ἄρρωστη κόρη της. Τὸ παιδί δίνει τὸ πουλί, ἀλλὰ ἐκείνη τὴ στιγμή συνειδητοποιεῖ ὅτι τὸ πουλὶ εἶναι τὸ γαλάζιο καὶ ὅτι αὐτὸ ἔψαχνε μάταια νὰ βρεῖ στὸ ὄνειρό του. Τὸ κοριτσάκι τῆς γειτόνισσας γιатρεύεται.

Κλείνοντας, μποροῦμε ἐπιγραμματικὰ νὰ ποῦμε ὅτι, μέσω τῶν μεταφράσεων τῶν ἔργων τοῦ Maeterlinck, τὸ ἑλληνικὸ κοινὸ γνώρισε καὶ ἀγάπησε αὐτὸν τὸν ποιητὴ-συγγραφέα, ποὺ μὲ τὸ ἔργο του πλούτισε καὶ τροφοδότησε πολλὰς γενιὰς σκεπτόμενων ἀνθρώπων πάνω στὰ βασικὰ προβλήματα τῆς ὑπαρξῆς μας καὶ φώτισε τὰ μυστήρια τῆς ζωῆς καὶ τῆς μοίρας μὲ ποίηση καὶ εὐαισθησία.

33. Κλέων Παράσχος, «Τὸ θέατρο τοῦ Μαίτερλινκ», περ. *Νέα Ἑστία*, τόμ. 71, τχ. 837 (15 Μαΐου 1962), σσ. 649-659.